

เทศน์เช้า วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันพระเป็นวันทำบุญกุศลนะ ทำบุญกุศลเพื่อเราไง พระจากภายใน พระจากภายนอก พระจากภายใน นี่พระจากภายนอกทำบุญกับพระ ถ้าไม่มีพระโยมจะทำบุญได้อย่างไร ก็มีพระสงฆ์ เห็นไหม ก็มีพระสงฆ์เราทำนี่ พระสงฆ์จากข้างนอกพระสงฆ์โดยสมมุติไง พระสงฆ์สมมุติสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์ปฏิบัติแล้วเป็นพระจากหัวใจ เป็นพระแท้ๆ พระแท้ๆ อยู่ข้างในนะ แต่พระแท้ๆ เราไม่เห็นไง คุณ โยมก็เป็นพระได้ เห็นไหม วันพระจากข้างนอก วันพระจากข้างใน การทำจากข้างนอก การทำจากข้างใน

คุณ เรากินอาหารกัน เรากินข้าวทุกวัน เรากินข้าวเราสามารถหาข้าวกินได้ แต่เราปลูกข้าวเองไม่เป็นนะ เราปลูกข้าวเองเป็นนะเราจะมั่นใจในตัวเองมาก ในการประพฤติปฏิบัติเห็นไหม นี่เรามาประพฤติปฏิบัติเรามาหัดทำกัน หัดทำนา หัดว่านข้าว คนเขาทำนาเขาต้องไถนาก่อนเพื่อฆ่าหญ้า แล้วเขาต้องเพาะต้นกล้า เขาต้องถอนต้นกล้าแล้วก็ปักดำขึ้นมา รักษาต้นข้าวให้ดีถึงออกมาเป็นรวงข้าว

การประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม ตั้งแต่ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าเราคิดเองเห็นเขาทำนากัน เราก็อ่านเขาทำน่าง่ายๆ เรามองเห็นเขาทำน่าง่ายๆ นะ ข้าวนี้มาจากไหน ในสมัยพุทธกาล ราชกุมารเขาดาม “ข้าวนี้มาจากไหน” เด็กมันไม่เคยเห็นไง บางคนบอกมาจากหม้อ บางคนบอกเด็กว่าข้าวมาจากจาน ข้าวนี้มาจากจานนะ พ่อแม่คอยให้ทุกวัน ข้าวนี้มาจากจาน มันไม่รู้ นะว่าข้าวนี้มาจากท้องไรท้องนา เห็นไหม การได้ข้าวมานี้

วันพระวันเข้าก็เหมือนกัน วันพระวันเข้ามันเป็นประเพณีวัฒนธรรม ถ้าเป็นประเพณีวัฒนธรรมเราทำบุญกุศล ประเพณีวัฒนธรรมเราเกิดมาในกระแส นะ ในกระแสของชาวพุทธ สังคมของชาวพุทธ คุณ ว่าเป็นไร ว่าเป็นไร การให้อภัยกัน สิ่งให้อภัยกันเป็นความว่างใจ โลกนี้เป็นความว่างเราจะให้อภัยกันตลอด สังคมมันได้ฝึกฝนมาเป็นอย่างนี้ๆ ในสังคมอื่นเวลาเขามีปัญหากัน เขาจะทำความรุนแรงกันมหาศาลในสังคมของเขา เห็นไหม นี่เราเกิดมาในกระแส นี่วันพระจากข้างนอก สังคมไทยเป็นสังคมของชาวพุทธ

แต่ถ้าเราจะสร้างของเราได้นะ ใจเราจะมีหลักมีเกณฑ์ของเรา ถ้าใจเรามีหลักมีเกณฑ์ของเรา เห็นไหม นี่ในการประพฤติปฏิบัติมันถึงลำบากอย่างนี้ไง เวลาได้ข่าวมาจากในงาน จากงานข่าวเรตักอาหารใส่ปาก เรายังเบื้อ เรายังวิตกกังวลเลย เพราะอะไร เพราะว่ากิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา แต่ถ้าคนเขาทำนา เห็นไหม กว่าเขาจะทำนา กว่าเขาจะได้ข้าวของเขา มาเขาทุกข์ยากขนาดไหน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ๖ ปีนะ ๖ ปี ได้ธรรมมาจากหัวใจนี้พระภายใน ถ้ารักษาพระจากภายในได้อันนี้สำคัญ นี่โลกุตตรธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาโลกุตตรธรรม โลกียธรรม ธรรมนี้ธรรมของโลกๆ โลกียธรรม ตรีกในธรรมกันก็ว่าเป็นธรรมเป็นธรรม ตรีกเอาเฉยๆ ตรีกในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็เหมือนข้าวในงานนะ มันไม่รู้ว่าจะแหล่งที่มาเป็นอย่างไร แต่เราได้กินอยู่เพราะอะไร เพราะเราได้สร้างบุญกุศลมา เกิดมาเป็นชาวพุทธพบพุทธศาสนา

พุทธศาสนาสอนเรื่องอะไร สอนเรื่องธรรมะ ถ้าอาหารของกายนะปัจจัยเครื่องอาศัย ถ้าเราสร้างบุญกุศลมา สิ่งนี้จะตอบสนองเป็นอำนาจวาสนาบารมี คนเราทำกิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จ ประสบความขัดแย้งต่างๆ นะ คนเรามีขึ้นมีลงเป็นธรรมดาของน้ำขึ้นน้ำลง เห็นไหม แต่ถ้าเป็นความจริงในหัวใจ มันไม่ขึ้นไม่ลงกับใครนะ จิตนี้เหมือนกับดั่งที่ว่าเสาศอก ปักในดิน ๔ ศอก อยู่ข้างบนโผล่ออกมา ๔ ศอก ลมพัดลมแรงขนาดไหนมันก็ไม่สั่นไม่ไหว มันคงที่ของมัน แล้วคงที่ของมันนี้เราไม่ตื่นตื่นไปกับเขา สิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยเหมือนพยัคฆ์แดดเลย คุณติ พระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก วันคืนล่วงไปล่วงไป แต่ใจนี้มันไปกับเขา มันอยู่นอกกาลนอกเวลาไป

เราอยู่ในกาลเวลา อยู่ในวัฏฏะ เกิดตายเกิดตายในวัฏฏะ มนุษย์เรา ๒๔ ชั่วโมง เห็นไหม เทวดา อินทร์ พรหม ๑๐๐ ปีของเราเท่ากับเขา ๑ วัน อายุของเขายาวกว่าของเราขนาดไหน เขาวันเดียวเราชั่วอายุขัยเลยละ เขาวันเดียวแท้ๆ เลย คุณติ เราคู่สัตว์ที่อายุมันสั้นๆ สิ มันก็เข้าไปตามประสามัน สิ่งนี้มันเป็นวัฏฏะมันก็หมุนไปในวัฏฏะ เราก็หมุนไปในวัฏฏะ แต่ถ้ามันมันคงของมัน พันออกไปจากวัฏฏะ พันออกไปโลกธาตุ มันสภาวะแบบนั้น การกระทำถึงได้ยากนะ การประพฤติปฏิบัตินี้ยาก ทำบุญกุศลทางโลกเขาว่ายากนะ เราจะทำบุญกุศลที่ไหน เราไม่มีปัจจัยเครื่องอาศัยไปกับเขา เราก็อนุโมทนาไปกับเขาก็ได้ เราเห็นคนมีความสำเร็จเราก็

ยินดีไปกับเขา มันก็เป็นบุญอันหนึ่ง แต่บุญอันนี้มันทำขึ้นมาจากที่เราเป็นผู้อาศัยสิ่งนั้นเกิดขึ้นมา สิ่งต่างๆ บุญกุศลมันเกิดในสภาวะแบบนั้น

แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราต้องบังคับใจเรานะ เราต้องชนะใจ ทาน ศีล ภาวนา ถ้ามีทานขึ้นมา เห็นใหม่ ความขัดข้องหมองใจมันเกิดมาจากจิต เกิดมาจากหัวใจ จิตนี้มันเกิดขัดข้องหมองใจ ความตระหนี่ถี่เหนียว ความไม่พอใจต่างๆ ความตระหนี่ถี่เหนียวกับความที่เรานั่งภาวนากันนี้ เวลามันเจ็บ มันปวด มันขัด มันแย้ง นี่มันเกิดอันเดียวกัน มันเป็นเชื้อโรคเดียวกัน แต่มันแสดงออกคนละแง่มุมไป

แง่มุมหนึ่งคือการตระหนี่ การตระหนี่คือการหมักหมมไว้ การพยายามสะสมไว้ คือการเอารัดเอาเปรียบเขา แต่เวลาเรานั่งภาวนามันเอาเปรียบใครล่ะ มันเอาเปรียบตัวเอง เห็นใหม่ เวลาตัวเราเองนั่งภาวนา เวลามันเจ็บไข้ได้ป่วย เวลาเจ็บปวดขึ้นมา มันเกิดมาจากไหนล่ะ ก็เกิดจากอันนี้ เกิดจากจิตไปยึดมั่นถือมั่น เพราะเรายึดมั่นถือมั่นเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัย เราไม่ยอมให้ใครเลย เราเสียสละไม่ได้ แต่เวลาเกิดขึ้นมา เพราะเราไม่เคยเสียสละขึ้นมา เราไม่เคยฝึกฝนไว้ จิตมันก็ว่านี่เป็นเรา นี่เป็นเรา ความเจ็บความปวดเป็นเราไปหมดล่ะ

แต่ถ้าเราเสียสละ เห็นใหม่ นี่ทาน ทานการเปิดออก น้ำถ้ามีการเคลื่อนไหวอยู่น้ำจะไม่เสีย น้ำหมักหมมน้ำมันจะเสีย เห็นใหม่ ใจมันสละทานของมัน มันฝึกฝนตั้งแต่ทาน ศีล ภาวนา ถ้ามีการเสียสละใจเรานั้นจะเปิดนะ คนจิตใจสาธารณะเห็นอะไรมันก็ไม่ขัดข้องหมองใจตลอดเวลา ถ้าคนจิตใจทุกอย่างยึดมั่นถือมั่น มันจะขัดแย้งไปตลอด อะไรก็ผิดไปหมดเลย ไม่พอใจทุกๆ อย่างเลย เห็นใหม่

แต่ถ้าจิตใจสาธารณะมันมองสิ่งต่างๆ มันมองเป็นโลก คนดีก็มี คนเห็นแก่ตัวก็มี สังคมมันมีต่างๆ กันไป คนดีเขาทำความดีกว่าเรากี่เยอะ คนเสียสละมากกว่าเรากี่มี เห็นใหม่ เขาทำประโยชน์กับชาติ ประโยชน์ศาสนา ประโยชน์สาธารณะ เราได้ใช้สอยของเขา คนดีก็มี คนเห็นแก่ตัวเห็นใหม่ เขาทำประโยชน์ศาสนาก็ไปทำลายของเขา ก็ไปขัดแย้งกับเขา นี่ก็เป็นเรื่องของเขา

ถ้าจิตใจเป็นสาธารณะมองจะมองเป็นสภาวะแบบนั้น มันเกิดมาจากไหน เกิดจากการเสียสละ การสละทานมันฝึกฝนมาจากตั้งแต่ตอนนี้ ถ้ามีการเสียสละทาน มันเปิดใจ เปิดใจออกไป ใจมันจะหมักหมมได้อย่างไร ใจมันไม่หมักหมมขึ้นมา มันก็ไม่เดือดร้อนใจ เห็นใหม่

นี่ถ้ามีศีลขึ้นมา ศีลเป็นความปกติใจ ใจมันจะเป็นความปกตินะ นี่ที่มันผัดศีล ถือศีลๆ ถือศีล ให้บริสุทธิ์ได้อย่างไร นี้อยู่ปกติมันบริสุทธิ์ นั่งอยู่อย่างนี้ไม่ผัดศีลเลย แต่เราไปวิตกกังวลเอง โนนก็ผัด นี่ก็ผัด อันนั้นมันข้อห้าม

ศีลคือข้อห้าม ศีล ๒๒๗ เห็นไหม นี่มันเป็นสมมุติทั้งหมด ถ้าจิตเราไม่มีเจตนาทำ อาจจะมีผัดพลาดบ้าง การผัดพลาดไม่เจตนา มันก็มีกรรมนะ แต่ผัดพลาดโดยเจตนา ผิด ๑๐๐ เปอร์เซนต์ เพราะมันผัดมาจากความคิด ผิดจากมีกฏกติกาแล้วมันจะแหก มันจะทำตามความพอใจ เห็นไหม

ศีล ๕ ก็เหมือนกัน ถ้าศีล ๕ ศีลก็เป็นศีลอยู่นั่นแหละ มันเกี่ยวอะไรกับเรา เราเป็นปกติของเรา เราอยู่ของเรา ศีล จิตปกติ จิตปกติเราทำสมาธิ สมาธิทำจิตให้สงบเข้ามา ความสงบเข้ามามันอยู่ในตัวของเรา ถ้ารู้จักตัวของเรา เราแก้ไขตัวของเรา ความสะอาดในใจของเรา นะ สิ่งสกปรกจากภายนอกเราไปรักษาจากภายนอก

สิ่งสกปรกจากภายใน ความเป็นไปจากภายใน เรายรักษาจากภายในของเรา ถ้ามันรักษาจากภายในเข้ามา มันแก้ไขเข้ามาที่นี้ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา พอจิตมันเริ่มสงบเข้ามา มันความเป็นไปจากภายใน ถ้าเป็นไปจากภายในมันก็จากสมบัติภายนอก พระนอก พระใน ศีล สมาธิ ปัญญา มันเป็นทฤษฎี มันเป็นคำสั่งสอนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันมาเกิดขึ้นในหัวใจของเรา มันเกิดขึ้นในหัวใจ มีความขัดแย้งจากข้างนอกเราก็ดูเหมือนไปกับเขา เห็นนะ รักษาใจเรา มันเป็นอย่างนั้นสัตว์สังคัม สัตว์โลก สัตว์โลกทำอะไรก็ได้ของเขา เรายักษาใจเรา เราอย่าทำอย่างนั้น

เราจะทำแต่สิ่งที่ดีๆ เราทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเรา นี่มันเป็นสัมมาสมาธิ มันเป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง ความเห็นที่ถูกต้อง สิ่งที่เกิดจากภายนอก สิ่งเกิดจากภายในถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา จิตใจมันย้อนกลับมาตลอด เห็นไหม นี่สิ่งต่างๆ การฝึกฝน คุณิ ทางโลกเราเอาปลาไปให้ชาวบ้านเขากิน กับเราไปสอนเขาจับปลา เขาจะเลี้ยงชีพเขาได้

นี่ก็เหมือนกัน เราสอนใจเรา ถ้าใจเราไม่เคยสั่งสอน ไม่เคยฝึกฝนมัน มันจะให้ทุกข์กับเรานะ เห็นสิ่งต่างๆ ทางโลกเขาเป็นไป มันขัดแย้ง เขาทำของเขา กรรมของเขา เรื่องของเขา แต่ทำไมเราทุกข์นะ ทำไมเราทุกข์ ทำไมเราไม่พอใจ ทำไมเราไปขัดแย้งล่ะ มันเรื่องอะไรของเรา มันเรื่องของโลกทั้งนั้นเลย เพราะเราไม่ได้ฝึกฝนใจ

ถ้าเราฝึกฝนเรื่องของเขา ถ้าเรื่องของเราเราก็ทำใจของเรา นี่ถ้าเขาทำก็ประโยชน์ของเขาก็สาธุ อนุโมทนาไปกับเขา ถ้าประโยชน์ของเราเราทำตรงนี้ ทำตรงนี้ไง สิ่งต่างๆ ขึ้นมามันเป็นเครื่องแสดงออกนะ สิ่งที่เราแสดงออก วัตถุเป็นเครื่องแสดงออกของน้ำใจ ถ้าคนมีจิตใจสาธารณะ จิตใจที่เป็นคนดี เขาจะเสียสละก็เอากุลกัน ถ้าจิตใจคนเห็นแก่ตัวนะ ทั้งที่เป็นของสาธารณะเขาเอาเป็นประโยชน์ของเขา นี่มันกรรมของเขา เพราะใจของเขาคำด้อยอย่างนั้น เพราะเขาไม่ได้ฝึกของเขา

นี่อำนาจบาตรบารมีมันเป็นอย่างนี้ ถ้าบารมี หัวใจก็เป็นอย่างนี้แล้วเขาเอามันเป็นประโยชน์กับใคร ก็ให้ความทุกข์ของเขา เอามาแล้วเป็นประโยชน์ใหม่ เอาของสาธารณะมา มันก็มีความผิดก็ต้องปกปิดไว้ เป็นทุกข์ไปทั้งนั้นเลย

แต่ผู้เสียสละออกไปมีความสุขด้วย คนอื่นมาใช้สอยเป็นประโยชน์ มีความสุขอีกต่างหาก เห็นเขาใช้สอยประโยชน์ของเรา โอ๊ย! เราชื่นอกชื่นใจ นี่ประโยชน์ของเราทั้งนั้นเลย เขาใช้สอยเรามีความชุ่มชื่นใจ เห็นใหม่ แล้วมันอยู่ที่ไหน มันอยู่ในหัวใจของเรา นี่ใครเป็นคนเสียประโยชน์ ใครเป็นคนได้ประโยชน์ โลกมันมองกลับใจ มองกลับว่าสิ่งนั้นมันเป็นประโยชน์ของเรา ถ้าเราได้สะสมมาเป็นของของเรา

แต่ถ้าเราเสียสละออกไปมันเป็นประโยชน์กับเรา การเสียสละออกไป มันได้บารมีธรรมเข้ามาในหัวใจ มันได้ฝึกฝน ได้อินทรีย์แก่กล้า ได้พละ ได้กำลัง สมาธิมันก็ทำให้เกิดขึ้นง่ายเพราะมันมีพละ คนที่มีกำลังแบกของหนักก็ได้ คนมีกำลังยกของอะไรก็ได้ คนอ่อนแอ ใจอ่อนแอหยิบของอะไรหลุดมือติดมือไม่ติดอะไรเลย แต่คนมีกำลังนะ อะไรมันก็หยิบได้ มันก็ฉวยได้ มันแบกหามไปได้ทั้งนั้นนะ หัวใจที่มีกำลังขึ้นมา

หัวใจมีกำลังเกิดจากไหน หัวใจมีกำลังเกิดจากนี้ไง เกิดจากการฝึกฝน เกิดการเสียสละ เสียสละเห็นใหม่ แล้วคนเกิดมาอย่างไร จริตนิสัยเห็นใหม่ โทสจริต โมหจริต โลภจริต ใครว่าอะไรก็เชื่อเขาไปหมดเลย เชื่อเขาไปทำไม เขามีเหตุผลอะไรต้องไปเชื่อเขา ถ้าเชื่อเขาแล้วใจเราเชื่อไม่ได้หรือ ถ้าใจเราเชื่อได้แล้วทำไมเราไม่เชื่อเขา ถ้าใจเราเชื่อทำไมถึงเชื่อได้ละ นี่เชื่อได้เพราะมันมีความมั่นคงใจ มันมีสติของมัน มันตั้งสมาธิของมัน มันมีความเป็นไปของมัน เหมือนชานา ชานาเขาไม่เชื่อหรือ คนมาบอกว่าจะปลุกข้าวอย่างนั้นได้ดี ปลุกข้าวอย่างนี้

ใส่ปุ๋ยอย่างนั้น... เอ็งพูดไปเถอะ เขาทำมากับมือ ทำอยู่ทุกปี นี่ใส่ปุ๋ยด้วยความชำนาญการของ เขา เขาทำได้ของเขาหมด

จิตนี้ก็เหมือนกัน เขาจะพูด เขาพูดมันเขาพูดนะ แต่ความจริงมันเกิดจากใจเรา เราทำสมาธิของเรา เราตั้งมั่นของเรา จิตเรามีหลักการของเราขึ้นมา เราทำของเราก็ได้ จิตเรามีตั้งมั่นขึ้นมา พอจิตมันตั้งมั่น จิตมันทำงานอย่างไร จิตมันออกวิปัสสนาอย่างไร จิตมันแก้ไขความสุขของใจได้อย่างไร เห็นไหม เราทำของเราเอง เราทำมากับมือทั้งนั้นเลย ใครจะพูดอย่างไรมันเรื่องของเขา เพราะเขาไม่ได้ทำ เขาไม่รู้เรื่องอะไรกับเราหรอก เราทำของเราขึ้นมา เห็นไหม นี่กัจจัญญาณ นี่ปัจฉินิพพาน สันติภูมิจิต โภคะ ศาสนามันคงที่นี้

ศาสนาเจริญในใจหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ มาก่อน ถ้าหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ ไม่เจริญมาที่นี้จะเอาอะไรมาสอนกัน คนไม่รู้จะสอนได้อย่างไร คนตาบอดจะพากันไปไหน คนตาบอดมันพาไปคำเสี้ยนตำหนาม มันจะพาไปได้ทั้งนั้นล่ะ มันไปไม่รอดหรอก แต่คนตาดีอะไรมันดี ตาในใจ ตาใจมันดี เพราะตาใจมันเห็น เห็นกายๆ ใครเป็นคนเห็นถ้าจิตไม่เห็นนะ ตาเนื้อเห็นยิ่งเห็นยิ่งก่อการระคะ แต่ถ้าตาใจมันเห็นมันสยดสยอง เพราะความเห็นของใจนะ มันเห็นขึ้นมาแล้วมันเป็นอสุภะ มันเป็นไตรลักษณ์ มันเป็นสิ่งที่ไม่มียะไรเลย

คำว่า “ไตรลักษณ์” มันแปรสภาพ มันไม่เป็นจริงหรอก มันอยู่ชั่วคราวทั้งนั้นแหละ แล้วทำไมคนมันโง่ มันไปยึดมั่นถือมั่นทำไม เห็นไหม นั่นคือความเป็นไปของใจ ถ้าตาใจมันเห็นนะ แต่ถ้าตาเนื้อมันเห็นนะ ยิ่งเห็นยิ่งสร้าง ยิ่งเห็นยิ่งสะสม ถ้าตาใจมันเห็นมันจะปิด ปิดเพราะอะไร ปิดเพราะเหมือนเราหีบไฟ เห็นคูสิ พุดตามธรรมชาติ เห็นไหม เราได้ปลาตัวหนึ่ง เราหีบคองมาคองหนึ่ง เราคิดว่าเป็นปลาเห็นไหม เราคิดว่าเป็นปลาเราก็พอใจ แต่ถ้าวันไหนเป็นงูเห่ามันจะฉกนี่ แล้วเราจับคองปล่อยไม่ได้นะ ปล่อยมันกัด แล้วทำอย่างไรล่ะ ทำอย่างไรจะปล่อยงูให้ได้จากมือของเรา ถ้าคองเห่าอยู่ที่นี่ ปล่อยมันกัดทันทีเลย เห็นมันกัดทันทีเลย แล้วทำอย่างไรจะปล่อยให้ได้ ต้องปล่อยได้ ถ้าปล่อยไม่ได้พระอรหันต์บุคคลเกิดไม่ได้

สิ่งที่เห็นจากใจ เห็นจากใจมันเห็นจากภายใน แล้วเวลาภายใน ถ้าไม่มีวุฒิภาวะนี้มันโง่เหมือนกันได้ไง คูสิ กาลเวลาทุกคนไปถึงจุดหมายปลายทางเหมือนกันหมด ไปถึงจุดหมายปลายทางอริยสังขันธ์อันเดียวกัน โง่เหมือนกันไม่ได้หรอก คนที่มานั่งศาลานี้โง่กว่าศาลานี้เล็กน้อย ศาลานี้เท่ากับกะลานี้ใครจะไปเชื่อ คูสิศาลาใหญ่โตขนาดไหน นี่ความเป็นไปมันเห็นถึงที่สุด

แล้วถ้ำนั่งที่ศาลาเดียวกันมันเห็นเหมือนกัน ขนาดเท่ากัน เห็นเหมือนกัน มันจะต่างกันตรงไหน มันเหมือนกันหมด แต่วิธีการเข้าไป มาคนละสายทางก็ไม่เหมือนกัน นี่สิ่งที่ขึ้นไป เห็นไหม นี่ได้ข้าวกินกับเราจะทำนากินข้าวเอง การประพฤติปฏิบัติมันไม่เหมือนกับสิ่งที่เราคาดหมายหรือ

การประพฤติปฏิบัติเราต้องขยันมันเพียร เราต้องมีความเพียรชอบ เราต้องมีสติ เราจะต้องตั้งใจของเรา เพราะเป็นสมบัติของเรา สมบัติของโลกมรดกตกทอดเราให้แก่ลูกหลานนะ บุญกุศลหรืออริยมุขินี้มันเป็นสมบัติของเรานะ มันจิตใจดวงนี้ไปตลอดคนนะ สมบัติของเรา เราจะทำจริงของเรา เราต้องมุ่งมั่นของเราแล้วทำของเราให้ได้ประโยชน์ของเรา จะเป็นสมบัติของเรา จะเป็นพระจากภายใน เอวัง